

Förslag till biblioteksplan för Järfälla kommun 2018 - 2021

Birgitta Vinnå

november 2017

INNEHÅLL

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
SKOLBIBLIOTEK OCH GYMNASIEBIBLIOTEK.....	3
PRIORITERADE GRUPPER	3
UTVECKLINGSFOKUS	4
Barn och ungas läsning och språkutveckling	4
Biblioteket som mötesplats i den växande staden	5
Det digitala biblioteket	6
Den demokratiska arenan	8
FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UPPFÖLJNING	9
Utveckling, samverkan och utvärdering.....	9
Kompetensbehov kopplat till biblioteksplanen	9
Medier	10
Genomförande och uppföljning av biblioteksplanen	10

1. INLEDNING

Biblioteken är en viktig samhällsinstitution som behåller sin betydelse och utvecklas med sin samtid. De är dåtidens, nutidens och framtidens mötesplatser och de finns i besökarens medvetande över generationer. Biblioteken är plattformar för bildning, individers livslånga lärande, kulturupplevelser och det viktiga demokratiska samtalet. Här finns information och berättelser om hur vårt samhälle fungerar idag, hur det var i går och hur det kan komma att bli i framtiden.

Järfällas biblioteksplan har därför fokus på att utveckla

- barn och ungas läs- och språkutveckling, genom att stimulera till läsning utifrån barns önskemål och behov
- mötesplatsen i den växande staden, med bidrag till lokalsamhällets identitet genom kreativ, kulturell och pedagogisk verksamhet
- det digitala biblioteket, som ska bistå människor i sin vardag med jämställd tillgänglighet till upplevelser och nytta
- den demokratiska arenan, med delaktighet och inflytande

2. BAKGRUND

Biblioteksplanen är ett strategiskt styrdokument, som beskriver hur den samlade biblioteksverksamheten i Järfälla kommun ska prioriteras och utvecklas utifrån lokala och generella omvärldsförändringar.

Biblioteksplanen gäller för perioden 2018 – 2021.

Den tar utgångspunkt i

- Järfälla kommuns vision och kommungemensamma mål
- Bibliotekslag (2013:801)
- Skollag (2010:800)
- Unesco:s folkbiblioteksmanifest
- Unesco:s skolbiblioteksmanifest
- FN:s barnkonvention
- Kungliga bibliotekets vägledande skrift: Biblioteksplan 2.0

Biblioteksplanen ska ligga till grund för bibliotekens verksamhetsplaner. I dessa formuleras konkreta åtgärder, ansvarsfördelning samt finansiering. Dessa följs upp och utvärderas årligen av respektive nämndorganisation.

- För folkbiblioteksverksamheten svarar Kultur, - demokrati och fritidsnämnden
- För biblioteksverksamheten inom grundskolan svarar Barn- och ungdomsnämnden
- För biblioteksverksamheten inom gymnasieskolan svarar Kompetensnämnden

Järfälla kommun befinner sig i ett kraftigt expansionsstadium. Under en tioårsperiod planerar kommunen bebyggelse av bostäder som innebär att invånarantalet beräknas öka från dagens 76 000 till ca 106 000. Byggandet kommer att ske främst i Barkarbystaden och i Veddesta men även i Jakobsberg och Kallhäll. Människor i alla åldersgrupper flyttar in i kommunen, men mest ökar barnfamiljerna.

Närmare en tredjedel av befolkningen är utrikesfödda. Det talas ca 40 olika språk i kommunen varav de fem största är finska, arabiska, somali, spanska, persiska.

Viljeinriktningen för kommunens expansion är att inte enbart bygga hus och infrastruktur, utan att ”bygga stad”. Här kommer de befintliga och de nya biblio-

teken att spela en viktig roll för att möjliggöra att det skapas mötesplatser för människor och liv mellan husen.

Folkbiblioteket, Järfälla bibliotek, består i dag av biblioteket i Jakobsberg som är ett resursbibliotek samt fyra kundbibliotek belägna i Barkarby, Herresta, Viksjö och Kallhäll. I Herresta har folkbiblioteket och grundskolan ett samverkansavtal rörande skolbiblioteksverksamheten. På uppdrag av Järfälla gymnasium driver folkbiblioteket biblioteket i Jakobsbergs gymnasium.

3. SKOLBIBLIOTEK OCH GYMNASIEBIBLIOTEK

Skolbiblioteken har i tidigare biblioteksplaner definierats som ett utvecklingsområde. Under 2016 inrättades en samordnartjänst för skolbiblioteken, organiserad under Järfälla barn- och elevhälsa. Samordnaren tillträdde tjänsten i september 2016. Uppdraget består dels i att verka för strukturer och förutsättningar för skolbibliotek, dels i att verka kompetenshöjande gentemot skolbibliotekspersonalen. Samordnaren har gjort en kartläggning av skolbiblioteken, i vilken ett antal utvecklingsområden har konstaterats för att få till stånd ökad likvärdighet och högre kvalitet. Den 1 juli 2018 träder direktivet om stärkt digital kompetens i kraft, vilket definierar skolbiblioteket som en pedagogisk funktion. En ny lydelse tillkommer under rektors ansvar:

”Skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.”

En skolbiblioteksplan som utgår från det nya direktivet och de utvecklingsområden som konstaterats i kartlägningsrapporten håller på att tas fram. Skolbiblioteksplanen kommer att ges samma löptid som biblioteksplanen och bifogas denna under 2018. Barn- och ungdomsnämnden (BUN) är ansvarig nämnd för skolbiblioteksplanen.

Järfälla bibliotek driver för närvarande skolbiblioteket i Järfälla gymnasium på direkt uppdrag av rektor. Aktuell verksamhetsplanering kommer att göras med hänsyn tagen till den omdisponering av lokaler som planeras i området och med inspiration från kommunens nya skolbiblioteksplan.

4. PRIORITERADE GRUPPER INOM FOLKBIBLIOTEKETS VERKSAMHET

I bibliotekslagen nämns dessa målgrupper som speciellt prioriterade:

Barn och ungdomar, för dem finns ett separat avsnitt i denna biblioteksplan.

Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas litteratur och medier utifrån individuella behov och förutsättningar. I dag finns ett stort utbud av tillgängliga medier i olika tekniska format.

De nationella minoriteternas litteratur och språk. Uppdraget här handlar om att värna och revitalisera. Det är viktigt att biblioteket garanterar tillgången till medier och litteratur för dessa grupper, genom medieinköp eller en effektiv fjärrläsneverksamhet.

Personer med annat modersmål än svenska eller minoritetsspråk. Bibliotekens uppdrag till denna målgrupp har utvecklats från att enbart tillhandahålla litteratur på olika språk till att även arbeta integrationsfrämjande. Det gäller språkstöd, samhällsinformation, IT-hjälp, mm.

Dessa gruppers specifika behov genomsyrar all planering och allt genomförande i verksamheten och är alltså beskrivna även i de fyra fokusområden som beskrivs här nedan.

5. UTVECKLINGSFOKUS

5.1. Barn och ungas läsning och språkutveckling

Barn och unga är en av bibliotekens viktigaste målgrupper. Att väcka läslust och stimulera språkutveckling hos dem är ett centralt uppdrag för biblioteket. Folkbibliotekets läsfrämjande uppdrag fokuserar på att möta barn och unga på deras fritid och att erbjuda böcker och texter i olika former och format som inspirerar, stimulerar och utvecklar läslusten och därmed språket. De är viktiga verktyg för att barn ska få goda förutsättningar att klara skolan och att kunna göra sin röst hörd i olika sammanhang.

En viktig förutsättning för att väcka läslust är att barn tidigt får möta böcker och högläsning. För att alla barn i Järfälla ska bli bekanta med sitt närmaste bibliotek bjuds vissa årskullar in till gruppbesök via BVC eller skolan. Här är samarbetet med förskolorna extra viktigt.

Järfälla bibliotek ska arbeta uppsökande och läsfrämjande gentemot de yngre barnen, men det är angeläget att barns lust för böcker och läsning behålls även då de blir större. Olika aktiviteter ska arrangeras som uppmuntrar barn att hålla fast vid sitt läsintresse.

Biblioteken ska vara trygga möteplatser för barn och unga på fritiden. De aktiviteter som arrangeras i form av familjelördagar eller olika ”verkstäder” syftar till

att uppmuntra barns nyfikenhet, kunskapssökande och kulturella upplevelser. Barn och unga ska ges ökade möjligheter att påverka bibliotekets verksamhet.

Målet är att barn och ungas lån och besök ska fortsätta ligga på en hög nivå, över genomsnittet jämfört i Stockholms län.

Strategier:

- Erbjud attraktiva bibliotekslokaler som stimulerar till läsning utifrån barnens önskemål och behov, där FN:s barnkonvention ska vara vägledande.
- Skapa referensgrupper och andra samarbetsformer där barn och unga har möjlighet att bli delaktiga i att forma bibliotekets utbud och service.
- Arrangera program och aktiviteter varje skollov. För de lite äldre barnen erbjuds medlemskap i t ex en biblioteksklubb med unika aktiviteter.
- Samverka med externa aktörer för att möjliggöra att biblioteket kan nå ut till alla barn 0 – 6 år.
- Biblioteket ska möta barn och unga utanför biblioteket, i nya miljöer och situationer.

5.2. Biblioteket som mötesplats i den växande staden

Den stora expansionen och omdaning av Järfälla innebär förändringar för alla. Här byggs framtidens stad vilket väcker uppmärksamhet, inte bara inom kommungränsen utan också i omvärlden. Expansionen reser många frågor kring miljö, social hållbarhet, infrastruktur, livskvalitet, delaktighet.

Biblioteken är en del av det offentliga rummet, tillsammans med gator, torg och parker. Att bidra till hemkänsla och lokal identitet blir särskilt viktigt i områden där praktiskt taget alla är nyinflyttade. Biblioteken ska vara trygga mötesplatser för kunskaps- och åsiktsutbyten samt informationsinhämtande. Där sker spontana kontakter mellan människor som annars kanske inte hade träffats alls.

Att biblioteken finns centralt placerade i kommundelarna och är öppna dag-, kvälls-, helgdagar medför att människor i olika åldrar och med olika bakgrund rör sig i kommundelscentrumen. Ett öppet bibliotek innebär ytterligare ett fönster som det lyser ur, och detta förmedlar en känsla av öppenhet och trygghet.

Biblioteken är och ska ytterligare utvecklas som mötesplatser för barn och vuxna. Här ska finnas utrymme för samtal och diskussioner samt ge Järfälla-borna tillgång till information om pågående och planerade förändringar i det egna närområdet. Biblioteken ska dessutom fungera som arena för dialog mellan invånare och kommunen med syfte att ge ökad möjlighet till delaktighet och inflytande och stärka den lokala demokratin.

Vi ser att användandet av biblioteket har förändrats. Utlåningsciffrorna börjar plana ut medan besökssiffrorna ligger kvar på en hög nivå. Användandet har breddats från att människor enbart besöker biblioteket för att låna medier med sig hem – till att vara en plats som används fullt ut – i grupp eller enskilt. Behovet av studie- och datorplatser ökar, likaså önskemål om att kunna delta i arrangemang som kan kopplas till lärande: språkcaféer, läxhjälp, läsarcirklar samt kreativa och tekniska verkstäder, s.k. Maker space.

I Barkarby nära pendeltågsstation och ny tunnelbana planeras BAS Barkarby, ett hus för kultur, utbildning och näringsliv. Här byggs ett nytt bibliotek med planerad invigning 2021. I det framtida Järfälla kommer det behöva byggas ytterligare bibliotek för att möta den ökande befolkningen. Biblioteken bör placeras där människor naturligt rör sig för att medge att människor kan ta del av service och utbud på ett tidseffektivt sätt.

Målet är att biblioteken ska ha fortsatt höga besökssiffror och vara attraktiva mötesplatser med kreativa, pedagogiska och kulturella verksamheter.

Strategier:

- Biblioteken ska genom sina lokaler, utbud av medier och aktiviteter, bidra till att människor möts och därmed upplever samhörighet och lokal förankring.
- Referensgrupper med föreningar, privatpersoner och andra aktörer ska bildas för att genom ett gemensamt arbete garantera verksamhetens angelägenhet i lokalsamhället.
- Aktivitets- och programutbudet ska öka och mer tydligt kopplas till verksamhetsplaneringen. Budgeten för aktiviteter och program ska stärkas.
- Biblioteken ska ha generösa öppettider som passar alla. Meröppet bibliotek, som är öppet även utanför ordinarie öppettid, kompletterar och förlänger öppettiderna där det är möjligt.
- Verksamheten ska aktivt bevaka kommunens planarbete för att tidigt identifiera möjliga nya bibliotekslokaler.

5.3. Det digitala biblioteket

Som framhålls i den nationella biblioteksstrategins omvärldsrapport är det angeläget att säkerställa att det finns möjligheter för alla att utveckla nödvändig digital kompetens i överensstämmelse med de förändringar som sker i samhället. Med företeelser som digital ryktesspridning, cyberkrigföring och angrepp mot

fria medier och vetenskaplig forskning, bidrar ökad digitalisering inte bara till demokratisering och ökad tillgång till kultur och kunskap, utan även till splittning och polarisering. Trenden att publicera ”digitalt först” bakom betalvägg, är även en tendens som pekar mot risk för ökade klyftor i samhället.

Förutom målsättningen att förbättra tillgång till och förmåga att tillgängliggöra medier i digital form, har biblioteket som målsättning att utvecklas till en neutral arena för att diskutera integritet, informationssäkerhet, algoritmer och olika aktörers påverkan på samhälle, invånare och medieanvändare.

Mediemarknaden har under en lång tid genomgått en förändring men detta har hittills inte varit så synligt i bibliotekens verksamhet. Under senare år ser vi dock en tydlig trend av minskande utlåningssiffror på våra fysiska ljud- och filmmédier och en ökad utlåning av e-medier. På den kommersiella bokmarknaden ökar försäljningen av e-ljudböcker och e-böcker, mycket tack vare nya digitala abonnemangstjänster. Även om utvecklingen inte är explosiv så är det tydligt att människors tillgång till teknik för att läsa/titta digitalt ökar. Under den kommande fyra års period kommer den digitala utvecklingen att ta ytterligare stora kapacitetsprång. Det är tänkbart att en större del av läsandet av dagstidningar och skönlitteratur görs på digitala medier och för yngre generationer är e-medier kanske det självklara valet.

Målet är att biblioteken ska erbjuda modern och adekvat IT-infrastruktur som bistår människor i deras vardag och erbjuder upplevelser och nytta via nya medier. Och som även garanterar lika tillgång till kunskap och information för alla Järfällabor.

Strategier:

- Mediepolicy ska revideras i och med denna biblioteksplan. Den kommer att ha ett tydligare fokus på e-medier och inte göra skillnad på formatet utan förvalta och säkerställa kvaliteten på det samlade mediebeståndet.
- Bibliotekets unika förmedlingsuppdrag av litteratur och information samt läsfrämjande arbete ska anpassas till digitala medier genom förnyade uppdragsbeskrivningar och kompetensutveckling av medarbetarna.
- Tydliga åtagandebeskrivningar av vilken service besökare kan förvänta sig, främst av tekniskt utbud och IT-hjälp, ska utarbetas.
- För att möjliggöra detta ska en digital handlingsplan arbetas fram som beskriver bibliotekens förändringsarbete de kommande fyra åren. Den ska beskriva vilka arbetsmetoder och förhållningssätt som bör anpassas

till en ny digital agenda t ex hur mediebudgeten bör fördelas, behov av kompetensutveckling och övrig verksamhetsanpassning. Handlingsplanen bör även definiera vilka förutsättningar och villkor som behövs för att biblioteket ska lyckas i förändringsprocessen; samverkan regionalt och nationellt, tillgång till modern och driftssäker IT-infrastruktur i bibliotekslokalerna och lokal IT-support utifrån biblioteksbesökarens behov.

- Biblioteket ska i samverkan med Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ta initiativ till en regional strategi för e-medier.

5.4. Den demokratiska arenan

Enligt bibliotekslagen ska bibliotek verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken är viktiga byggstenar i den demokratiska infrastrukturen. För Järfälla bibliotek innebär det att biblioteken är tillgängliga och välkomnande för alla oavsett funktionsnedsättning, kön, könsidentitet, etnicitet, ålder eller religion.

I dag ser vi en mångfald av medier och informationskanaler och att människor har större tillgång till kunskap och information än någonsin tidigare. Trots detta är kvalitén och neutraliteten inte alltid säkerställd. Vi verkar i en era av ”alternativa fakta” och skepsis till vedertagen kunskap. Bibliotekets roll att söka adekvat information, tillgängliggöra den och ge människor verktyg för att själva söka kunskap och bilda sig en egen uppfattning är viktigare än någonsin. Järfälla bibliotek ska bidra till ökad kompetens hos den vuxna befolkningen vad gäller källkritisk granskning av medier och information.

Bibliotek erfar ett ökat behov/efterfrågan på samhällsinformation. Andra statliga och regionala institutioner har minskat den fysiska närvaron och servicegraden och biblioteken är bland de få öppna verksamheter som fortfarande kan bistå människor med detta. Likt bibliotekets service vad gäller IT-hjälp, är uppdraget otydligt och bibliotekens kompetens samt resurser inte fullt anpassade. Dock har biblioteken till viss del en vägledande uppgift att guida människor rätt, men omfattningen behöver förtydligas.

Cirka 30 % av Järfällaborna är utrikesfödda och har ett annat modersmål än svenska. Många är relativt nyanlända. Likvärdiga möjligheter ska gälla för de nya medborgarna vad gäller att utbilda sig och stärka sina språkkunskaper. Det är viktigt att det arbetet görs utifrån ett interkulturellt förhållningssätt, dvs utifrån förståelse för och kunskap om olika kulturer.

Målet är att Järfällabor ska ha en hög grad av upplevd delaktighet och inflytande över sitt närsamhälle och sina livsvillkor. Möjligheten att finna information och kunskap, för samhällsorientering och för det livslånga lärandet, ska vara god.

Strategier:

- Utarbeta en tydlig beskrivning av bibliotekets åtagande rörande vilken samhällsinformation och vägledning besökare kan förvänta sig av biblioteket. Kompetensutveckling av medarbetare och behov av resurser ska även identifieras.
- Biblioteket ska utveckla arbetsformer för att arbeta med medie- och informationskunskap, MIK, i det digitala medielandskapet.
- Bevaka den tekniska utvecklingen för att alltid kunna erbjuda de mest tillgängliga medierna till prioriterade grupper.
- Biblioteket ska erbjuda nya Järfällabor utbud och arrangemang för språkstöd och läxhjälp och söka samverka med föreningar, etc för att säkerställa att verksamheten genomförs utifrån målgruppens behov.

6. FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UPPFÖLJNING

6.1. Utveckling, samverkan och utvärdering

I samband med utvecklingsinsatser är det viktigt att använda olika former för delaktighet och samverkan med besökare och prioriterade grupper, liksom att vid uppföljning använda metoder som undersöker besökarnas upplevelse av biblioteket utifrån sitt sammanhang och inbjuder till dialog - som fokusgrupp, fallstudie och intervju. För att bibliotekets verksamhet ska utvecklas och förbli angelägen behöver biblioteket också utveckla former för dialog med Järfällabor som inte regelbundet besöker biblioteket.

Biblioteket satsar på utveckling av det regionala bibliotekssamarbetet Våga Visa, där biblioteken ges möjligheten att kontinuerligt agera observatör och bli observerat och därmed få tillgång till observationer, intervjuer och analys av den egna verksamheten från andra bibliotek som deltar i samarbetet.

6.2. Kompetensbehov kopplat till biblioteksplanen

En av de främsta förutsättningarna för att Järfälla bibliotek ska utvecklas i den riktning som biblioteksplanen pekar ut, är att medarbetarna har rätt kompetens och förutsättningar för att fullt ut bidra i verksamheten. Kompetensen hos bibliotekets medarbetare ska stärkas främst inom de fokusområden som nämns här ovan.

Bland annat innebär det insatser kopplade till IT- och digital utveckling samt bibliotekens nya roll och uppdrag i detta. Vidare finns behov av kompetenshöjande insatser inom områdena källkritik och informationsvärdering.

Dessutom finns behov av att utveckla nya pedagogiska kunskaper och metoder för vägledning och förmedling av litteratur, bildning, upplysning och utbildning i en digital samtid.

Biblioteket ska arbeta långsiktigt för att öka mångfalden i arbetsgruppen, så att den tydligare representerar ett genomsnitt av Järfällas befolkning.

6.3. Medier

Bibliotekets medieplan ska revideras utifrån biblioteksplanens nya inriktning och förutsättningar. Detta arbete påbörjas under våren 2018.

6.4. Genomförande och uppföljning av biblioteksplanen

Genomförande och uppföljningen av biblioteksplanen sker i inom ramarna för kommunens ordinarie planerings- och uppföljningsprocess. Planen hanteras inom mål- och budgetarbetet för att därefter brytas ner i verksamhetsplaner. Uppföljningen sker årligen i samband med delårsuppföljningar och verksamhetsberättelse.